

Strategic directions of reforming the education system

Саєнко Ю.О.

асистент кафедри початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кірчева Ю.О.

студентка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

За останні 30 років інновації та технології кардинально змінили наше життя. Здавалася колись утопічною ідея про створення штучного інтелекту, роботизації суспільства, розвиток нанотехнологій дедалі ближче стає реальністю нашого життя. А оскільки зміни, що проходять в інформаційному суспільстві дуже швидкі, то постає ряд питань до сучасної освіти. Чи виконує вона свої функції? Яка освіта потрібна молодим людям, щоб вони могли розуміти і жити в світі майбутнього? Яких нових спеціалістів повинні готувати освітні заклади, що будуть затребувані в майбутньому? Ці та ряд інших освітніх питань останнім часом дуже турбують суспільство. Вирішити ці питання нам допоможе вміння критично мислити.

Критичне мислення – це мисленням соціальне. Тільки обговорюючи, сперечаючись і обмінюючись думками з іншими людьми, можна переконатись у правоті власної позиції. Використовуючи у навчанні різні прийоми за принципами критичного мислення, важливо працювати у групі.

Розвиток критичного мислення стає дуже актуальним під час інтенсивних змін у новій українській школі, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити. Саме тому очевидна життєва необхідність критичного мислення для української освітньої системи.

Загальновідомо, що процес розвитку критичного мислення має три фази – евокацію (фазу актуалізації, виклику), осмислення (фазу вивчення нового матеріалу) і рефлексію (фазу розмірковування). Відповідно й урок з прийомами розвитку критичного мислення має три блоки з ідентичними назвами, кожен з яких передбачає використання певних методичних стратегій [1].

На більшості уроків переважно говорять і активно діють вчителі, тоді як учні залишаються пасивними слухачами. Багато висловлювань вчителів є твердженням, а не запитаннями. Коли вчителі початкових класів ставлять запитання, вони зазвичай чекають на відповіді не більше ніж пару секунд, а після цього починають самі відповідати на свої запитання.

Оволодіння знаннями сприймається вчителем як еквівалент запам'ятовування, тому більшість учнів початкових класів вважає, що, якщо вони повторюють сказане вчителем або прочитане в підручнику, то мають знання. У спробах постійно зводити складне до простого, даючи учням формули, процедури, короткі відповіді та алгоритми для запам'ятовування і практики, вчителі початкових класів сподіваються, що в такий спосіб учні зрозуміють те, що вивчають. Проте інструкції та подібна практика не акцентують увагу на розумінні проблеми. Однією з центральних у такому навчанні для вчителів є ідея, що головне – усе розповісти учням [3].

Модель навчання, орієнтована на розвиток критичного мислення, руйнує такі підходи на кожному кроці: учнів постійно запитують про те, чого вони дізналися, стимулюють застосовувати нові ідеї, порівнювати їх з тими, що викладені в підручниках, активно обговорювати те, чого вони навчаються у малих групах. На уроці має переважати процес самостійного дослідження, конструювання знань учнями у процесі активної пізнавальної діяльності.

Реально навчатися новій ідеї людина може лише в боротьбі з проблемами, які ця ідея створює для неї, вибудовуючи нові ментальні моделі або переконання. Цей процес потребує від неї визнання того, що власні переконання є помилковими, і повільного трансформування старих переконань у нові. Проте це можливо тільки в тому разі, якщо нову ідею людина обміркує і прийме сама. Єдиним способом досягти такого результату є участь в обговоренні, висловлювання власних думок і слухання інших, які вже мають знання і погляди з цього приводу.

Критичне мислення передбачає неупереджене дослідження предмета або проблеми. Процес починається з визначення того, що ми вже знаємо з того чи іншого питання, та чого належить навчитись. Потім слід приступити до вільного виявлення фактів і розгляду варіантів, і в кінці перейти до заснованого на цих фактах осмислення. Потім порівнюються інформація, зокрема й упередження і забобони як власні, так і інших учнів, і фахівців, й виробляється основа для власного судження.

Насправді, в сучасному світі, який стрімко змінюється, претендувати на знання істини, мабуть, не варто. А от приймати іншу думку як привід подумати над нею, замислитися: а може, вона є найкращим на сьогодні рішенням – це здатність корисна. Вчительська позиція не тільки не має заперечувати інших думок, а й стимулювати їхній пошук. Сучасні діти дедалі ефективніші у самостійній роботі з інформацією. Вона їх оточує скрізь. Учнів потрібно вчити опрацьовувати інформацію, а не робити це за них. Намагання «згодувати» готові рецепти і правила, установки та рішення аж ніяк не сприяють розвитку критичного мислення. У вчителів є чудові інструменти: завдання для роботи з інформацією та запитання. Ці засоби допомагають перетворити навчання на процес дослідження.

Ще один із найпоширеніших стереотипів, від якого варто відмовитися, – щодо шкідливості різноманітних гаджетів для навчального процесу. Для сучасних дітей вони – як продовження рук, очей, вух. І це повністю змінює процес навчання. Мережа Інтернет, а не вчителі є авторитетним, зручним і найповнішим джерелом інформації для дітей сьогодні. І дітям потрібно навчитися справлятися з цим інформаційним потоком. У безпечному (інформаційно) середовищі класу це можливо. Але вчителям і самим варто не бути осторонь технічних нововведень [2].

Отже, люди з розвиненим критичним мисленням не довіряють усьому, що вони бачать, чують або читають. Вони застосовують наведені нижче прості правила для того, щоб перевірити своє мислення та думки інших. Якщо ви робитиме це щодня, то покращите своє вміння критично мислити.

Література:

1. Вукіна Н. В. Критичне мислення : як цього навчати / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська. – Х. : “Основа”, 2007. – 108 с.
2. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; [наук. ред., передм. О. І. Пометун]. – К. : Плеяда, 2006. – 220 с.
3. Формування критичного мислення: монографія / В. Ф. Дороз, Л. Я. Романова, О. Б. Ярова, В. А. Нищета, Г. А. Удовиченко; передмова К. О. Баханова [за заг. ред. В. Ф. Дороз]. – К. : “Освіта України”, 2008. – 336 с.